

КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС

УДК 61(031), 94(477)

<https://doi.org/10.46869/2707-6776-2023-24-8>

Железняк М.Г.

<https://orcid.org/0000-0002-8290-6345>

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: БІОГРАФІЧНИЙ ДИСКУРС ГЕРОЇВ УКРАЇНИ

У статті автор порушує питання важливості енциклопедичних видань, спрямованих на висвітлення й популяризацію воїнів-захисників, які нині не лише захищають свою батьківщину у війні проти Росії, а й своїми успішними, героїчними вчинками боронять сучасний устрій світу, що втілює гуманістичний, демократичний шлях цивілізаційного розвитку. Майже 10 років триває російсько-українська війна, два останні роки – повномасштабна, особливо жорстока, руйнівна, цинічна. Вона наочно увиразнила прірву між українцями і росіянами, що довгий час була прихована за облудливими штампамі про братні народи. Перші репрезентують демократію, мир, прогрес, другі – тоталітаризм, агресію, занепад. Століттями Росія незалежно від державного устрою, чи то імперського, чи то комуністичного обкрадала Україну: загарбувала території, викачувала корисні копалини, вивозила археологічні знахідки, руйнувала давні пам'ятки, привласнювала історію, культуру, мову і особливо полювала за талановитими українцями, позбавляючи націю еліти. Нині всі маски зірвано: керівництво РФ прагне раз і назавжди вирішити українське питання, чинячи геноцид на території суверенної України. Війна, як це не прикро, «відкрила очі» й багатьом українцям, спонукала згадати не лише сумні моменти її історії, а й часи величі й світової слави. На перший план вийшли історії про звитязні полки русичів-українців князя Святослава, відчайдушних козаків Івана Сірка та Івана Богуна, подвиги українців у роки Першої та Другої світових воєн. Українська історична наука про ці періоди воєнної історії українців вже дала поважні дослідження, зокрема й енциклопедичного формату. Створення біографічних довідників, а саме енциклопедій, про героїв російсько-української війни є актуальним з багатьох точок зору: це не лише збереження пам'яті про них – сучасну еліту української нації – а й створення підґрунтя для майбутніх досліджень з історії, зокрема воєнної, біографістики тощо.

Ключові слова: популяризація українців у світі, російсько-українська війна, герої України, енциклопедичні студії, біографічні студії.

Імідж країни у світі – це питання, якому приділяють велику увагу й надають великого значення всі без винятку народи світу. Українці нині, можливо, як ніколи раніше, відчувають не лише потребу, а й необхідність утвердження серед світової спільноти об'єктивного образу українця, що сповідує й поділяє європейські демократичні цінності. Українці часто ціною власного життя боронять їх, народ зазнає багато кривд, образ і знущань, він втратив велику кількість матеріальних, інтелектуальних та культурних надбань: захоплено й анексовано території, зруйновано міста і села, розграбовано сотні музеїв, бібліотек, викрадено тисячі дітей. У більшості спільнот демократичного світу образ українця не лише став пізнаваним, виокремленим із загального образу

радянського чи російського народу, а й набув зовсім інших рис. Масовий виїзд українців за кордон на початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, перебування їх у багатьох країнах світу допомогло громадянам цих країн краще пізнати українців, викликало не лише хвилі підтримки й допомоги, волонтерства, а й спонукало до зацікавлення українською історією, мовою, літературою, традиціями. Світ звернув увагу на Україну й українців, зокрема героїв війни, що виявляють чимало рис, про які вже почали забувати в Європі. Відповідь на глобальні виклики сьогодення дає український воїн. Завдання науковців зафіксувати, дослідити постаті українських героїв російсько-української війни, проаналізувати їхню роль і значення для світової історії. Звісно, багато аспектів будуть розкриті згодом, а нині важливо представити в енциклопедичному чи словниковому форматі біографічні довідки про захисників.

Одним із важливих завдань енциклопедичної біографістики є створення образу країни в постатях [1, с. 62]. Це пов'язано з тим, що, як зауважував В. Чижко, «протягом століть імперська ідеологія була спрямована на вилучення із свідомості людини національної та історичної самоідентифікації та деперсоналізацію історії. Тому розвиток біографічних досліджень в Україні, відродження персонального ряду українських діячів, створення національного біографічного словника є пріоритетом української науки у складному процесі розбудови держави» [2, с. 4].

У центрі зору сучасних біографічних студій особистості, які належать до національної еліти не за етнічною ознакою, походженням чи посадами, а за певним внеском у розбудову окремих сфер життєдіяльності суспільства, впливом на зміст і результативність суспільно-політичних, культурних, економічних процесів, досягнень у тій чи іншій галузі знання та практики. Однією з них є військова справа, до якої нині в науковому середовищі є чільна увага, особливо у зв'язку з агресією РФ проти України у 2014 році та повномасштабною війною, розпочатою 2022 року.

Україна у протистоянні агресії РФ відстоює як свою територіальну цілісність, так і цивілізаційну суб'єктність. Російсько-українська війна посилила визнання світом приналежності українського народу до євроатлантичної цивілізаційної спільноти, хоча, як влучно акцентував Ю. Шерех, власне Україна у своїй історії завжди була частиною Європи і завжди себе нею усвідомлювала [3, с. 17]. Зв'язки між Україною і світом посилюються в контексті сприяння перемозі України багатьма державами, що стало можливим через сприйняття цієї війни як такої, що ведеться не просто за інтереси, потреби, ресурси, а передусім за цінності сучасного світового порядку.

Метою цієї студії є порушення питання важливості створення довідкових, зокрема енциклопедичних видань, що могли б висвітлювати й популяризувати воїнів-захисників, які нині не лише боронять свою батьківщину у війні проти

Росії, а й своїми успішними, героїчними вчинками захищають сучасний устрій світу, в якому уособлено гуманістичний, демократичний шлях цивілізаційного розвитку.

Станом на 2023 рік уже існують праці енциклопедичного характеру, присвячені героям сучасної російсько-української війни. Серед них – електронна енциклопедія «Знакові постаті українського походження у світовій цивілізації», у якій один із розділів присвячено захисникам, що отримали звання Героя України: «немає сумнівів, що це постаті світового масштабу, оскільки вони захищають сучасну цивілізацію» [4]. Водночас зауважимо, що про них вже вміщено 430 біограм в «Енциклопедії Сучасної України». Опис українських військових можна знайти і в енциклопедичних довідниках, опублікованих раніше, наприклад, «Інженерні війська Збройних Сил України (1992–2017 рр.)»¹.

Варто виокремити довідкові видання, що описують героїв українського визвольного руху початку ХХ ст. Одне з них – створена 2020 р. електронна база даних «Імена самостійної України», у передмові до якої зазначено: «Історія України періоду 1917–1924 рр. залишається однією з найменш розвіданих сторінок не лише України загалом, але й мільйонів українських сімей зокрема. Часто українці знають, що їх дід чи прадід брав участь у Першій світовій війні або служив у земській управі за часів Російської імперії, чи був парафіяльним священиком у невеликому селі, проте їм нічого не відомо про долю рідних і близьких в період 1917–1924 рр. Збройна боротьба за державну незалежність України в радянські часи була абсолютним табу для вивчення та обговорення, навіть у родинному колі. Отже, часто-густо українці навіть не здогадуються про те, що їхній пращур воював зі зброєю в руках за незалежність України» [5].

Чимало біограм, присвячених військовикам, містять фундаментальні праці – енциклопедія «Західно-українська народна республіка»², біографічний словник О. Колянчука «Ukraińscy generałowie w Polsce»³. Українську національну воєнно-політичну еліту тієї доби репрезентує також біографічний словник Г. Стрельського «Діячі України національно-визвольних змагань», що впродовж 1998–2000 рр. друкували на сторінках журналу «Історія в школі»⁴.

---

¹ Інженерні війська Збройних Сил України (1992–2017 рр.): енциклопедичний історико-біографічний довідник. Кн. 1: Офіцери інженерних військ Збройних Сил України / Укл. І. Красота. Київ: Компрінт, 2008.

² Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Енциклопедія: у 4 т. / Відп. ред. М. Кугутяк. Івано-Франківськ, 2018-2021.

³ Kolańczuk A. Ukraińscy generałowie w Polsce. Emigranci polityczni: Słownik biograficzny. Przemyśl, 2009.

⁴ Стрельський Г. Діячі України доби національно-визвольних змагань (1917–1920 рр.): біографічний словник (А–Є). *Історія в школі*. 1998. № 5–6. С. 47-56.

Біографічні відомості про українських воїнів різних періодів оприлюднено і в інших наукових публікаціях⁵.

Загалом науковці відзначають тісний ідеологічний характер сучасної війни з попередніми визвольними змаганнями в Україні, що, очевидно, в певному сенсі зближує і науково-біографічні дискурси, призначені для їх опису. Як влучно зазначає А. Єрмоленко, «24 лютого 2022 року Росія розпочала новий етап своєї війни, а отже, і новий етап європейської історії. “Ніколи знову”, – гасло, з яким вся Європа, зокрема Німеччина, осмислювала свою історію після 1945 року, почало поступатися новому російському гаслу “можемо повторити”. Знищення Маріуполя, Ірпеня, Гостомеля, Бородянки, цілих кварталів у багатьох містах, вбивства десятків тисяч людей, ракетні удари по мирних населених пунктах, тортури, згвалтування та розстріли цивільних громадян, геноцидальні дії та воєнні злочини, які росіяни чинили в Бучі та інших містечках біля Києва, які вони продовжують зараз чинити на півдні та сході України, означали повернення колишнього зла. Це зло повернулося саме тому, що ніколи не було по-справжньому засуджене. Саме тому, що ніколи по-справжньому не програло. На відміну від німецького нацизму та італійського фашизму, російські імперські практики нелюдяної та жорстокої політики, від Петра I до Сталіна, ніколи не були світом покарані. Саме тому нині ми бачимо відтворення цих практик з новою силою [6]. Повернення згаданого зла означає посягання на сучасний світовий порядок, цивілізаційний устрій світу. Щоправда, великою мірою цей порядок був істотно порушений Росією ще 2014 року, коли «Російська Федерація злочинно захопила Автономну Республіку Крим та місто Севастополь і приєднала їх до свого складу як Республіку Крим» [7, с. 59].

За словами І. Канта, війна – це зло, вона здатна варварськими спустошеннями знищити всі досягнуті успіхи культури. Війна важким тягарем лягає на плечі народу, і її наслідки жахливі [8]. «Російсько-українська війна – це війна цивілізаційна. Вона відбувається за світовий демократичний устрій, права людини, свободу та прогрес людства» [9, с. 5]. Українські воїни, без сумніву, не лише захищають світ та його сучасні цінності, а й сприяють цивілізаційному розвитку. Великі війни завжди трансформують світ. Нинішні зміни зумовлені тим фактом, що українці успішно чинять опір, не лише захищаючи свою батьківщину, а й руйнуючи злі наміри могутньої держави, яка, як прийнято вважати, має одну з найсильніших армій світу. Результативні дії Збройних Сил України спонукають до розуміння невідворотності перемоги

---

⁵ Напр., див.: Військове будівництво в Україні у ХХ столітті: історичний нарис, події, портрети / За заг. ред. О. Кузьмука. Київ.: Ін Юре, 2001; Гинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921 рр.). Київ: Темпора, 2007; Коляничук О., Литвин М., Науменко К. Генералітет Українських визвольних змагань. Біограми генералів та адміралів українських військових формацій першої половини ХХ століття. Львів: Інститут українознавства, 1995; Литвин М., Науменко К. Збройні Сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірالی. Львів; Харків, 2007 тощо.

українців, на боці якої весь цивілізований світ, та закладають основи нового розвитку сучасного світопорядку. Річ у тім, що перемога України у битві з Росією означатиме звільнення не лише окупованих та анексованих нею територій, а й очищення світу, свідомості людства від страхів перед величчю Росії, її ідеологічними міфами, поширюваними власною пропагандою впродовж багатьох років. Програш Росії, а значить – перемога гуманізму над нелюдністю, буде найкращим покаранням того зла, про яке зауважував А. Єрмоленко. Втрата Росією своєї зовнішньої впливовості на міжнародній арені, безперечно, позначиться на сучасному політичному, економічному, соціогуманітарному устрої сучасної світової цивілізації. І до цього безпосередньо причетні українські воїни, які боронять свою землю, особливо не замислюючись про глобальні наслідки цивілізаційного масштабу.

Щоправда, рецепція потенційних наслідків цієї війни (йдеться про перемогу України) у світі неоднозначна. Наприклад, німецький філософ Ю. Габермас сприймає її як «дилему, перед якою опинився Захід, що полягає в необхідності вибору між двома, сповненими ризиків альтернативами, тобто між подвійним злом – поразка України або ескалація обмеженого конфлікту до третьої світової війни» [6]. Інакше кажучи, зміст цієї дилеми криється в тому, що Україна не має програти війну, але і не повинна її виграти. Отже, розв'язанням цієї проблеми дослідник вважає збереження суверенітету України при частковій втраті її територій. Однак українські історики вбачають у таких поступках передусім втрату Україною цивілізаційної суб'єктності – такого стану розвитку, коли країна самостійно вирішує свою цивілізаційну долю, обирає ідентичність і партнерів [10]. З цієї точки зору позиція Ю. Габермаса означає програш України й перемогу Росії.

Відомий професор Єльського університету Т. Снайдер, навпаки, наголошує на необхідності переконливої перемоги України. За його словами, ця війна є переломним моментом не лише для України, Росії чи Європи, це визначальний момент для ідеї демократії загалом. Якщо українці програють, то втрачається не лише одна держава, а й уявлення про доцільність відстоювання цінностей демократичного світу, що нині захищає Україна [11].

Втрата територій, про можливість якої говорить Ю. Габермас, також слабо корелює з поняття свободи. Цей концепт (свобода) – чи не основна ідеологічна основа, узгоджена з принципом демократії, що мотивує український народ боронити свою землю, а світову спільноту – бути солідарною, допомагаючи українцям бити ворожі сили. Весь цивілізаційний світ «консолідувався довкола українців (воїнів, політиків, біженців), це свідчить про готовність людства захищати ідеали гуманізму» [12, с. 85]. Водночас висока ціна боротьби за неї сповільнює реакцію низки держав на трагедію України, демонструючи верховенство економічних інтересів над ціннісними. У цьому багато хто вбачає занепад демократії й серйозні кризові явища. Інші ж вдаються до оптимістичних аргументацій. Так, про народження нової свободи заявляє

американський філософ Ф. Фукуяма: поразка Росії уможливить нове народження свободи і завдяки відважним українцям позбавить нас хвилювань щодо занепаду глобальної демократії [13].

Розуміння цінності свободи, безперечно, є особливістю українського менталітету, який, з одного боку, став наслідком генетико-історичної пам'яті (впродовж багатьох століть українці перманентно чинять опір зовнішнім загарбникам, особливо показовим є період героїчної козацької доби), а з іншого – результатом виховної функції української культури. «Племя южно-русское имело отличительным своим характером перевес личной свободы» – писав М. Костомаров [14, с. 35].

Із цього погляду постає цікавий дискурс про порівняння культур українського і російського народів. Культуру народу справедливо розглядають як підмуток соціального, економічного й політичного розвитку держави. Готовність українців відстоювати свободу, незалежність своєї держави ціною власного життя свідчить про їхню високу відданість загальноморальним і національним цінностям, і у формуванні цього патріотизму, очевидно, велике значення належить освіті, художній літературі, образотворчому мистецтву, фольклору тощо. Однак засобами культури можливо й: (а) виховувати у суспільстві бажання чи право на завоювання, денацифікацію інших народів, нехтування суверенітетом інших держав; (б) пропагувати ідею особливої цивілізаційної місії народу; (в) толерувати зверхність, жорстокість, шовінізм або інші категорії, пов'язані з вивищуванням себе порівняно з іншими народами чи їхніми культурами.

Особливістю російського менталітету є імперське мислення, що на рівні культури якнайкраще виражено концептом «руський мір» («Рух Russica»). Саме російська культура стає чинником, що не лише сформувала, а й нині виправдовує ідейну боротьбу Росії проти України. Н. Северин у своїй монографії розглядає сприймання в російській художній літературі українців крізь призму дихотомії «свій» – «чужий» і доходить висновку, що здебільшого українці – це «своє» (тобто їхнє), натомість «чужими» в російській літературі часто постають, наприклад, німці чи євреї. Дослідниця вживає термін «українофільство» як вияв «свого», тобто «присвоєння» росіянами українців загалом неагресивне, лояльне, навіть, можна сказати, любляче [15]. Однак, саме така «любов» – найкраще підґрунтя для формування у свідомості росіян міфів про «братні народи», «спільну історичну колиску», «Київ – мати міст руських» тощо, з допомогою чого можна легко виправдати привласнення собі української культурно-історичної спадщини, особливо якщо попередньо її русифікувати. Російська культура міцно тримає основи єдності російського й українського народів, завдяки чому українська ідентичність нівелюється і росіянами не сприймається як реальність. З'явився новий стереотип про «єдиний народ», який на території України, «заснований Ленінім», необхідно захистити – звільнити від «київського режиму» й денацифікувати від «бандерівців», хоча в

російській літературі чи культурі загалом відсутні традиції зображувати Україну як «штучний і ворожий національний проєкт, інспірований ззовні, який підлягає цілковитому знищенню» [16, с. 4].

Ще у 1975 р. Ю. Шевельов у статті «Про самвидав на іншому континенті, про ненависть, про новітню поезію і про інші речі і нації» писав: «Кілька видатних представників російської найновішої еміграції останнім часом прилюдно освідчилися в любові до українців. За що нас люблять, з першого погляду не зрозуміло. Адже мови української вони, як правило, не знають, а про культуру мають уявлення хіба з випадкових вражень і джерел другої руки. Хіба за карі очі й брови шнурочком? Чи за хахлацькі журливі пісні? Українці тут у відмінному становищі. Вони вивчили російську мову і знають російську літературу. Не завжди тому, що хотіли; а тому, що були до того примушені. Колонізовані народи знають колонізаторів. Колонізатори не знають колонізованих. <...> Росіяни мають свою історію і історичну славу, а в українців історію забрано. Пушкін і Тургенєв виходять повністю, а Шевченко, Франко й Леся Українка цензуровані. Росіяни не мусять говорити про свою меншеартість, а українці не можуть написати жодної статті, поезії або роману, не підкресливши, що, мовляв, росіяни вищі й кращі. Це лише кілька фактів з культурного життя. А історики й економісти додадуть стільки, що й на волівій шкурі не списати. Коли логічні аргументи падають, наперед виходять біографічно-біологічні. Несподівано найбільший з російських еміграційних письменників вирішує потрібним і своєчасним довести до загального відома, що його дід був українцем. Аргумент щонайменше двосічний. Дід був українець, унук – росіянин. Унук ще пам'ятає діда. Правнук його не знатиме. І так пам'ять про українськість западеться – і всі “славянские ручьи сольются в русском море”. <...> від росіян доброї волі ми хочемо тільки повного невтручання в українські справи. У вас держава, і мова, і культура – і в нас держава, і мова, і культура. Історія склалася так, що мости між Україною й Росією висаджені в повітря. Це може бути сумний факт, але факт, що його росіяни як група мусять визнати. Тільки після такого визнання можна почати будувати нові мости в атмосфері нового – і перевіреного – довір'я. Після такого визнання від росіян доброї волі як осіб і може груп ми сподіваємося зацікавлення й співчуття до української визвольної боротьби, інтересу до української літератури й культури, приятелювання й взаємодопомоги. Мало не кожний з нас радо матиме друзів з-поміж росіян доброї волі» [17, с. 728–730].

Однією з ознак продуктивного суспільства є розвиненість у ньому різних форм соціокультурної рефлексії, серед яких особливу роль відіграє культурно-історична пам'ять. Фіксуючи і систематизуючи зміст дискурсу соціальних трансформацій у його безпосередності, «гарячій» залученості в хід подій (коли саме мовлення є вагомим чинником їх спрямування та інтенсивності, своєрідною інстанцією «породження подій»), ми закладаємо основи подальшої

культурної пам'яті [18, с. 7]. Один із способів такої наукової фіксації дійсності є енциклопедично-біографічні видання.

Біографічні енциклопедії й довідники не лише описують дійсність, а й «вшановують певне коло героїв, значимість яких визначено ступенем впливу їхніх вчинків на збереження загального суспільного блага» [19, с. 185]. Дійсно, енциклопедичні проєкти, що репрезентують біографії знакових постатей, є формою, з одного боку, демонстрації їхньої величі, а з іншого – вираження їм подяки за їхні заслуги. А дякувати, справді, є за що. Так, з огляду на викладене вище, українські воїни-герої: (а) боронять українські землі від загарбника, захищаючи сучасних українців, надаючи можливість нащадкам бути українцями у власній незалежній країні та віддаючи шану пращурам, які так само боролися за свою батьківщину; (б) забезпечують Україну як державу цивілізаційною суб'єктністю та сприяють зростанню її ролі на світовій арені, натомість применшують значення і вплив Росії у світі; (в) відстоюють цінності цивілізованого світу (свобода, гуманізм, демократія) та усталений світовий порядок.

За спостереженням науковців, війна РФ проти України призвела до дивовижного посилення популярності, значущості й авторитетності нашої держави у світі [20, с. 38]. Це означає, що в подальших процесах розвитку сучасної цивілізації роль України, імовірно, зростатиме. Це неабияк посилює необхідність і значення енциклопедично-біографічних видань, на сторінках яких будуть популяризуватися імена українських воїнів-героїв.

Висновки. Воїни, які чинять збройний опір російській агресії (починаючи від 2014 року, а особливо під час фази повномасштабної війни), нерідко ціною власного життя захищають не лише свою державу, а й світ загалом. Підвалини героїзму українців, в основі якого – свобода (воля) як ментальна риса, мають культурну основу (українська освіта, художня література, фольклор, твори образотворчого мистецтва, кіно, спорт тощо). Таке ж, тобто культурне, підґрунтя лежить в основі імперськості мислення росіян (яскраво вираженого концептом «руський мір»), їхнього зверхнього ставлення до інших народів, зокрема українців, що й втілюється в розв'язанні війни, її виправдання й небажання завершувати попри небачені людські втрати та руйнування. З метою популяризації українських героїв та загалом фіксації біографічним методом історії російсько-української війни є велика потреба у створенні енциклопедичних і словникових видань про них, наповненні їхніми біографіями великих енциклопедій, зокрема «Енциклопедія Сучасної України».

Список використаних джерел та літератури

1. Ляшко С. Періодизація розвитку української біографічної довідкової справи. *Українська біографістика*. 2008. Вип. 4. С. 46–65.
2. Чишко В. Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України / НАН України; Інститут біографічних досліджень НБУВ імені В. Вернадського. Київ: БМТ, 1996.
3. Шерех Ю. В обороні великих. Полеміка без осіб. *Мистецький український рух*. Вип. 3. Регенсбург, 1947. С. 11–26.

4. Знакові постаті українського походження у світовій цивілізації: енциклопедичне видання [електронний ресурс] / Редкол. М. Железняк, Я. Яцків, М. Андрейчин, Л. Дубровіна, М. Степаненко, М. Мельник, О. Іщенко. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. <https://doi.org/10.37068/b/9789660299993>
5. Імена самостійної України / Благодійний фонд «Героїка», 2020. URL: <https://www.db.geroika.org.ua>
6. Єрмоленко А. Спротив замість перемовин (переклад статті-відповіді українського філософа Анатолія Єрмоленка Юргену Габермасу, опублікованій у Frankfurter Allgemeine Zeitung). Київ: Інститут філософії імені Г. Сковороди НАН України, 2022. URL: <https://filosof.com.ua/tpost/dxm3d5j991-sprotiv-zamst-peremovin>
7. Железняк М., Іщенко О. Окупація чи анексія Криму? (за даними українських енциклопедій). *Енциклопедичний вісник України*. 2022. Вип. 14. С. 57–66. <http://doi.org/10.37068/evu.14.6>
8. Kant I. Zum ewigen Frieden. Ein philosophischer Entwurf. Königsberg, 1795. <https://doi.org/10.3931/e-rara-25308>
9. Іваницька О. Солідарність світової спільноти з Україною у війні проти РФ. *Політичне життя*. 2022. № 2. С. 4–8. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.2.1>
10. Пирожков С., Хамітов Н. Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини / Інститут всесвітньої історії НАН України. Київ: Наукова думка, 2020. 256 с.
11. Боборикін А. Тімоті Снайдер: Це війна Китаю. Він несе фундаментальну відповідальність за цю війну. *Українська правда*. 2022. 15 вересня. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/09/15/7367504>
12. Воляннюк О., Гайворонська О. (Ро)згортання демократії: контрасти, що змінюють сучасний світ. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2022. Вип. 31. С. 73–83. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2022.31.08>
13. Fukuyama F. Preparing for Defeat. *American Purpose*. 2022. March 10. URL: <https://www.americanpurpose.com/blog/fukuyama/preparing-for-defeat>
14. Костомаров Н. Две русские народности. *Основа*. 1861. № 3. С. 33–80.
15. Северин Н. Рецепт України в європейській культурі: компаративний аспект / НТУ «Харківський політехнічний університет». Харків, 2019. 220 с.
16. Смолій В., Ясь О. Сучасна російсько-українська війна у світлі постколоніалізму. *Вісник НАН України*. 2022. Вип. 6. С. 3–15. <https://doi.org/10.15407/visn2022.06.003>
17. Шевельов Ю. Літературознавство. Кн. 2. Київ: Києво-Могилянська академія, 2008. 1152 с.
18. Бекешкіна І., Верстюк В., Єрмоленко А., Жаботинська С., Кебуладзе В., Попович М., Пролеєв С., Сігов О., Скуратівський В., Трач Н., Филипович Л., Ясна І. Дискурс Револуції гідності: зміст, структура, методологія дослідження. *Філософська думка*. 2016. № 4. С. 6–56.
19. Рябчук М. Нові часи – нові герої: формування культури пам'яті в Україні. *Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід* / За ред. Ю. Шаповала. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. С. 182–216.
20. Пирожков С., Хамітов Н. Війна і мир в Україні: шляхи до реальної перемоги і розвитку. *Вісник НАН України*. 2022. № 9. С. 38–49. URL: <https://doi.org/10.15407/visn2022.09.038>

References

1. Liashko, S. (2008). Periodyzatsiia rozvytku ukrainskoi biohrafichnoi dovidkovoï spravy. *Biographistica Ukrainica*, 4, pp. 46-65. [In Ukrainian].
2. Chyshko, V. (1996). *Biohrafichna tradytsiia ta naukova biohrafiiia v istorii i suchasnosti Ukrainy*. Kyiv: BMT. [In Ukrainian].

3. Sherekh, Y. (1947). V oboroni velykykh. Polemika bez osib. *Mystetskyi ukrainskyi rukh* (vol. 3, pp. 11-26). Rehensburh. [In Ukrainian].
4. Zhelezniak, M., Yatskiv, Y., Andreychyn, M., Dubrovina, L., Stepanenko, M., Melnyk, M., Ishchenko, O. (Eds). (2022). *Famous figures by Ukrainian origin in world civilization: online encyclopedia*. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research, National Academy of Sciences of Ukraine. <https://doi.org/10.37068/b/9789660299993> [In Ukrainian].
5. *Imena samostiinoi Ukrainy*. (2020). Blahodiinyi fond "Heroika". [Online]. Available from: <https://www.db.eroika.org.ua> [In Ukrainian].
6. Yermolenko, A. (2022). *Sprotyv zamist peremovyn (pereklad statii-vidpovidi ukrainskoho filosa Anatoliia Yermolenka Yurgenu Habermasu, opublikovani u Frankfurter Allgemeine Zeitung)*. Kyiv: NASU H. Skovoroda Institute of Philosophy. [Online]. Available from: <https://filosof.com.ua/tpost/dxm3d5j991-sprotiv-zamst-peremovyn> [In Ukrainian].
7. Zhelezniak, M., Ishchenko, O. (2022). Occupation or annexation of Crimea? (based on Ukrainian encyclopedias). *The Encyclopedia Herald of Ukraine*, 14, pp. 57-66. <http://doi.org/10.37068/evu.14.6> [In Ukrainian].
8. Kant, I. (1795). *Zum ewigen Frieden. Ein philosophischer Entwurf*. Königsberg. <https://doi.org/10.3931/e-rara-25308> [In German].
9. Ivanytska, O. (2022). Solidarity of the World Community with Ukraine in its War against Russian Federation. *Political life*, 2, pp. 4-8. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.2.1> [In Ukrainian].
10. Pyrozhkov, S., Khamitov, N. (2020). *Tsyvilizatsiina subiektnist Ukrainy: vid potentsii do novoho svitohliadu i buttia liudyny*. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
11. Boborykin, A. (2022, February 15). Timoti Snaider: Tse viina Kytai. Vin nese fundamentalnu vidpovidalnist za tsiu viinu. *Ukrainska pravda*. [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/09/15/7367504> [In Ukrainian].
12. Volianiuk, O., Haivoronska, O. (2022). Unfolding Democracy: Contrasts that are Reshaping the Modern World. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova*, 31, pp. 73-83. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2022.31.08> [In Ukrainian].
13. Fukuyama, F. (2022, March 10). Preparing for Defeat. *American Purpose*. [Online]. Available from: <https://www.americanpurpose.com/blog/fukuyama/preparing-for-defeat> [In English].
14. Kostomarov, N. (1861). Dve russkie narodnosti. *Osnova*, 3, pp. 33-80. [In Russian].
15. Severyn, N. (2019). *Retseptsiia Ukrainy v yevropeiskii kulturi: komparatyvnyi aspekt*. Kharkiv. [In Ukrainian].
16. Smolii, V., Yas, O. (2022). The contemporary Russian-Ukrainian war in the light of postcolonialism. *Visnyk of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 6, pp. 3-15. <https://doi.org/10.15407/visn2022.06.003> [In Ukrainian].
17. Shevelov, Y. (2008). *Literaturoznavstvo* (book 2). Kyiv: National University of Kyiv-Mohyla Academy. [In Ukrainian].
18. Bekeshkina, I., Verstiuk, V., Yermolenko, A., Zhabotyńska, S., Kebuladtse, V., Popovych, M., Proleiev, S., Sihov, O., Skurativskyi, V., Trach, N., Fylypovych, L., Yasna, I. (2016). Diskurs Revoliutsii hidnosti: zmist, struktura, metodolohiia doslidzhennia. *Filosofska dumka*, 4, pp. 6-56. [In Ukrainian].
19. Riabchuk, M. (2013). Novi chasy – novi heroi: formuvannia kultury pamiaty v Ukraini. Yu. Shapoval (Ed.), *Kultura istorychnoi pamiaty: yevropeiskyi ta ukrainskyi dosvid* (pp. 182-216). Kyiv: NASU Kuras Institute of Political and Ethnic Studies. [In Ukrainian].
20. Pyrozhkov, S., Khamitov, N. (2022). War and peace in Ukraine: ways to real victory and development. *Visnyk of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 9, pp 38-49. <https://doi.org/10.15407/visn2022.09.038> [In Ukrainian].

Zhelezniak M. Russian-Ukrainian War: Biographical Discourse on Ukrainian Heroes.

In this article, the author addresses the importance of encyclopedic publications aimed at highlighting and popularizing the defenders of Ukraine. These individuals not only protect their homeland in the war against Russia but also, through their successful and heroic deeds, defend the contemporary global order embodying a humanistic, democratic path of civilization development. The Russian-Ukrainian war, lasting almost a decade, with the last two years being full-scale and particularly brutal and destructive, has vividly exposed the gap between Ukrainians and Russians, dispelling long-held notions of fraternal nations. Ukrainians represent democracy, peace, and progress, while Russians embody totalitarianism, aggression, and decline. Throughout centuries, regardless of Russia's political system, it exploited Ukraine by annexing territories, exploiting natural resources, looting archaeological findings, destroying ancient landmarks, appropriating history, culture, language, and ruthlessly targeting talented Ukrainians, depriving the nation of its elite. Today, all masks have been torn off: the leadership of the Russian Federation seeks to permanently resolve the Ukrainian issue, committing genocide on the sovereign territory of Ukraine. Unfortunately, the war has "opened the eyes" of many Ukrainians, prompting them to recall not only the sad moments of its history but also times of glory and world fame. Stories of the victorious regiments of Russian-Ukrainians under Prince Sviatoslav, the daring Cossacks Ivan Sirko and Ivan Bohun, and the exploits of Ukrainians during the First and Second World Wars have come to the forefront. Ukrainian historical scholarship has already produced substantial research on these periods of military history, including encyclopedic formats. The building the biographical references, especially encyclopedias, about heroes of the Russian-Ukrainian war is relevant from various perspectives: not only preserving the memory of contemporary elite Ukrainians but also laying the groundwork for future research in history, including military history, and biographistics.

Keywords: *popularization of Ukrainians worldwide, Russian-Ukrainian war, Ukrainian heroes, encyclopedia studies, biography studies.*